

B
E
G
GS
G
I
M
MS
MS
LO
EPs
RO
S
SGf
SGp
SR
T
TS
T
TF

Segarra

PROJECTE LEADER
2015

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ / PRESENTACIÓ

OBJECTIUS

GUIA D'ESTIL

SENYALÈTICA DESENVOLUPADA

RECALL CARTELLERES DESENVOLUPADES

RECALL FOTOGRÀFIC CARTELLERES I
ACTUACIONS

INTRODUCCIÓ / PRESENTACIÓ

Introducció / Presentació

Es va plantejar un projecte pel foment del turisme a partir de la posada en valor del patrimoni rural, que consisteix en la interpretació del patrimoni cultural, natural i històric del conjunt de municipis que conformen la comarca de la Segarra a través de l'instal·lació d'una senyalització turística interpretativa. Aquest pla de senyalització turística i patrimonial interpretativa neix de la necessitat de dotar la comarca de la Segarra amb mecanismes per al millor coneixement del seu patrimoni. Aquesta voluntat per difondre el patrimoni entre els nostres visitants, es complementa en augmentar el coneixement entre els propis veïns. Aquestes accions afavoridores a l'augment de l'estima i l'orgull de pertinença són valuoses també, desenvolupar socialment una comarca que ha de creure en un producte de desenvolupament econòmic vinculat al turisme local com a proposta atractiva per captar visitants dels territoris de l'entorn. En definitiva, es presenta un projecte de dinamització turística mitjançant d'instal·lació d'un extens pla de senyalització interpretatiu destinat a millorar la satisfacció del turista de proximitat que vol conèixer el territori

Aquest projecte, s'engloba en els treballs que s'estan desenvolupant, des de diferents administracions locals coordinades i amb el recolzament o participació directe per part del Consell Comarcal de la Segarra. Però aquest projecte també pretén donar resposta a les inquietuds dels veïns, que en els darrers anys han mostrat una autèntica estima cap als seus municipis, comarca i el seu patrimoni essent participants de moltes de les idees de dinamització dels municipis i col·laborant des de les entitats locals al desenvolupament cultural, econòmic i social d'aquests.

Objectius

La proposta tècnica d'aquest projecte busca donar eines de potenciació local mitjançant una actuació general a nivell de tota la comarca. Per aquest motiu es dotarà a tots els caps de municipi d'un element informatiu que globalitzi i centri els principals elements patrimonials i culturals d'interès del terme municipal, per tal, que qualsevol visitant que arribi al poble li pugui servir d'orientació, informació i coneixement. És interessant apuntar la idea que tots aquells recursos presents en el territori poden ser d'interès per als nostres usuaris (excursions, rutes, activitats, equipaments culturals, serveis, botigues i productes de la terra, etc.) i per tant cal presentar-los encara que estiguin dispersos en el territori. Molts poden ser els exemples, però en totes, la direcció que emprengui el visitant en funció dels seus interessos li oferirà total llibertat. El visitant estarà apunt i sobre el terreny per descobrir des dels racons més atractius dels pobles amb encant, fins aquells espais que s'han adequat per mostrar el bo i millor amb total comoditat, com en el cas de la Ruta dels Castells del Sió.

OBJECTIUS GENERALS

- Dotar a la comarca de La Segarra amb mecanismes per al millor coneixement del seu patrimoni.
- Oferir al visitant un eina per a què pugui fer una visita en les millors condicions i facilitar així la seva interpretació.
- Reforçar el concepte de la comarca de La Segarra com indret turístic sostenible i amb un gran valor patrimonial tant des del punt de vista natural com cultural.
- Involucrar la població local en els projectes de la comarca i la seva vinculació històrica, cultural i paisatgística.
- Promoure l'economia a través de la dinamització turística de qualitat.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Interpretar els diversos elements patrimonials dels municipis mitjançant senyalització informativa. Posada en valor del patrimoni rural del territori.
- Crear una xarxa de punts d'informació que donin a conèixer els valors patrimonials del territori.
- Orientar als visitants pels diferents nuclis de població dels municipis de la comarca..
- Garantir la conservació i la posada en valor dels elements patrimonials.
- Promoure i difondre el patrimoni rural.
- Generar codis QR per a la descàrrega dels tracks de les rutes i per a l'ampliació de la informació patrimonial. Incorporació de les noves tecnologies: visites guiades amb informació telemàtica i rutes guiades per GPS.

GUIA D'ESTIL

**Tipografia corporativa
i estil editorial**

BAUER BODONI BLACK
Per al nom del projecte.

Ivorra

BAUER BODONI BLACK
Per al títol de secció.

Ivorra

ZURICH BT ROMAN
Per a text descriptiu.

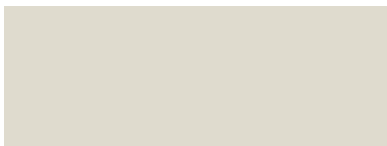
El municipi d'Ivorra situat entre la **vall del Llobregós** i el **torrent d'Ivorra** comprèn la vila i unes quantes masies aïllades. Tot i que anteriorment existiren pel terme assentaments d'època **neolítica, ibèrica i romana**, l'origen del poble d'Ivorra és medieval i s'esmenta per primer cop en una venda de l'any 1031 i només onze anys més tard ja se cita el castell.

Colors corporatius

CAPÇELERA PLAFÓ
CMYK 23. 46. 84. 12

FONS PLAFÓ
60%
CMYK 15. 12. 21. 0

FONS DESTACATS
60%
CMYK 86. 69. 53. 65

TEXT
CMYK 86. 69. 53. 65

CAPÇELERA PLAFÓ
GRÀFICA APLICADA
. INICIALS POBLE
. COMARCA

Muntatge del disseny sobre plafó

LL.
Segarra

Lloberola

El poble de Lloberola és el nucli més septentrional de la Segarra. El terme apareix esmentat per primera vegada l'any **1007** en el testament del comte Ermengol I, el qual entregava d'almenys quatre panells de bous que tenia a Lloberola per a la salvació de la seva ànima. El castell, citat l'any 1041, era propietat de la **família Cardena** al segle XI i la fealdia de l'indol reboliva passava a mans de la família **Sacdera**. Posteriorment, ja al segle XVI, fou propietat dels **Agulós-Pinos-Sagarrija**. Al segle XIX, l'erem de Lloberola, com bona part de la Catalunya interior, fou territori carà.

El castell, excel·lent edifici preromànic i el més destacat del lloc, fou construït originalment com a castell de frontera. La part més antiga (**segle XI**), la **muralla que envoltava el nucli**, encara és visible en alguns trams al sector nord del nucli. Posteriorment, al **segle XI**, s'amplià la muralla i es construï la **torre de planta trapezoïdal** de la qual encara es manté d'uns 6 metres d'alçada. Finalment, es feu una darrera actuació afegint un fòreb exterior a la torre quadrada original en tres dels seus costats per guanyar alçada. Per conèixer la vida de la torre, cal sementar que els angles **arredondats** van aconseguir un **punt clau** a l'hora d'establir l'ínici del complex **proceó evolutiu** que portà a la construcció de **torres de planta rodona**, estructuralment més sòlides, a la Segarra.

Sant Miquel de Lloberola és el segon gran edifici del nucli. L'església encara conserva alguns vestigis del seu origen romànic. Entre els segles **XVII i XVIII** el temple fou reedificat completament en **estil barroc**. No obstant això, el punt més destacat al trobar el **temple de l'època** en el qual destaquen dos interessants **sarcòfags gòtics** acompanyats amb decoracions geomètriques i tribulades pertanyents a la família **Sacdera**, família noble de Carroc.

Detall de les torres construïdes als seus costats.
A l'esquerra podem veure el fòreb trapezoïdal de la torre de planta trapezoïdal, amb una planta quadrada i un fòreb exterior. A la dreta, una torre de planta rodona amb un fòreb exterior. A la part superior dreta, una torre de planta rodona amb un fòreb exterior.

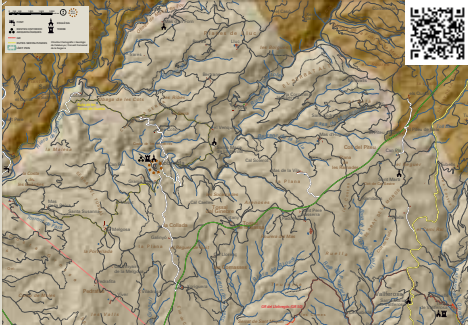
Detall del sarcòfag gòtic.
El sarcòfag gòtic és un element escultòric que representa un difunt. En aquest cas, el sarcòfag és de pedra i té una forma rectangular. A la part superior, hi ha una decoració geomètrica i tribulada.

El Llobregós i el terme de Biosca

Una de les zones més atractives del terme de Biosca la trobem a la **vall del Llobregós, espai declarat d'interès natural** amb un total de 1.190 ha, que destaca tant per la **formació geològica (zona geològica característica de la Depressió Central Catalana)** (miller conservada) com pel **patrimoni vegetal**. L'ENI indica la zona protegida de la vall del riu, compresa entre els municipis de **Biosca, Masquerons i Sanjaigüe**. El riu Llobregós és considerat **refugi de peixos**.

El terme està format pel nucli de Lloberola i el poble de Biosca, que és el cap de municipi. El poble, situat entre el baró i la riera de Biosca, és també d'**origen medieval (segle XI)**. El nucli antic, situat a prop dels **muralls que balaven del castell roquer**, que, juntament amb la **petita església romànica de Santa Maria (segle XII)**, són els edificis més destacats del poble. També són interessants l'entramat de carreteres i la **nova església de Santa Maria (segle XVIII)**, un singular edifici neoclàssic.

MES AL TEU MODEL

Planxa perforada (mostra)

SENYALÈTICA DESENVOLUPADA

SGF.
Segarra

Sant Guim de Freixenet

Sant Guim de l'Estació

L'origen del poble es basa en l'obertura de la línia de ferrocarril Barcelona-Lleida passant per Manresa i Calaf. Aquesta línia va entrar en funcionament l'any 1860 però no fou fins al 1885 quan es va construir l'estació de Sant Guim. L'estació (la més alta del recorregut, a 732 metres), amb el temps, va acabar estovint el poble de Sant Guim de l'Estació, o de Freixenet, com es coneix actualment.

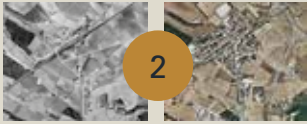
1

Arribada del tren a l'estació de Sant Guim el 1960. A: Sant Guim de Freixenet

El tren d'obra passava després de la nova via gran de l'any 1944. A: Sant Guim de Freixenet

Tradicionalment, l'ajuntament estava ubicat al nucli de Freixenet, que era el més gran. Als anys trenta, però, el poble de Sant Guim ja havia crescut molt i les autoritats van desplaçar-hi l'ajuntament, que durant la Guerra Civil va canviar un parell de cops d'ubicació, fins a quedar definitivament establert un cop acabada la guerra.

L'estació de Sant Guim es va convertir en un punt de concentració de mercaderies, sobretot per donar sortida al cereal i palla de la zona, i també moviments de població. Per aquest motiu, ràpidament es van anar construint edificis i serveis a l'entorn de l'estació (magatzems, habitatges, botigues, etc.). Així doncs, a principis de segle es comença a edificar el barri del Mig i el de Dalt, pròxim a la carretera de Calaf. Poc després, als anys vint, s'iniciaren alguns dels edificis més singulars del poble, com és l'església del Sagrat Cor, iniciada l'any 1923, inaugurada el 1928 i completada el 1965 amb l'acabament del campanar.

2

Vista aèria de Sant Guim comparada entre els anys 1945 i 2014. Font: CC.

3

Vista del carrer major des del pas a nivell, Any 1940. A: de Sant Guim de Freixenet.

El Sindicat Agrícola

No obstant això, l'edifici més emblemàtic del poble és el majestuos magatzem de blat. El magatzem, conegut com el **Sindicat Agrícola**, és un edifici modernista de tres naus dissenyat per Casar Martinell. Aquest arquitecte, deixeble de Gaudí, va ser autor d'una quarantena de cooperatives al camp català (moltes d'elles incloses en les anomenades "catedrals del v7"), en les quals va emprar com a fet distintiu els arcs equilibrats d'obra vista: els arcs de catenària.

Actualment, és un edifici de propietat privada i l'accés està restringit a l'autorització dels propietaris. La construcció del magatzem de Sant Guim fou promociionada pel Sindicat Agrícola de Carverà, al qual interessava tenir un magatzem al peu de l'estació per facilitar el transport del blat. Els terrenys, comprats l'11 de febrer de 1921, costaren 5.100 pessetes i el 13 de maig de 1921 es va fer l'estudi dels plànols.

4

El Sindicat Agrícola, A, de Sant Guim de Freixenet.

5

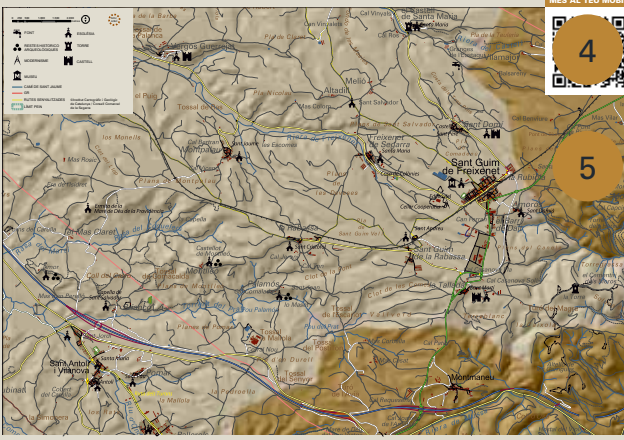
El Sindicat Agrícola detallat, A, de Sant Guim de Freixenet.

Es començà amb arcs de catenària a l'arc que reproduïa exactament la morfologia d'un rebolc catenarià. L'arc de catenària és la forma ideal per tenir que s'equilibri a si mateix. En els casos d'igual longitud, com més gran es l'altura, més petit és l'empenta horitzontal en els punts d'arriscada, i per tant, en grans obres com aquestes, caldrà amb màxima empremta lateral.

MÉS AL TEU MÒBIL

4

5

1. Hem utilitzat imatge d'arxiu, prèvia recerca, les quals obliguen un esforç de temps de recerca i drets d'imatge importants però que ofereixen una visió molt agraïda pel visitant qui descobreix l'entorn que veu amb ulls del passat.

2. En aquest cas, s'ha desenvolupat una comparativa mitjançant ortofotografia que permet visualitzar fàcilment el creixement del municipi en un període de 60 anys.

3. El tractament digital de la imatge i la inclusió de detalls permeten focalitzar en aquells punts que creiem més rellevant parlar l'atenció del visitant.

4. La inclusió d'un QR en aquest cas ens ha permès enllaçar en un mapa geolocalitzat de la plataforma Google-maps, gestionat pel CCSegarra en el qual es reflecteixen els recursos de la zona, amb la possibilitat d'actualitzar possibles canvis (horari, tlf, preus, descripció, obertura, tancament, etc.)

5. En aquest cas s'ha desenvolupat un mapa específic amb el desenvolupament i inclusió d'icones i llegenda específica que il·lustren les ubicacions dels principals punts d'interès, així com tota la informació toponímica i orientativa que pot ser d'utilitat al visitant per organitzar-se la següent visita.

C.
Segarra

Monestir de Cellers

El monestir de Cellers és un dels monestirs **més singulars** que podem trobar actualment a **Catalunya**. A l'ombra històrica del castell de Cardona, els esdeveniments passats han condicionat l'evolució del monestir fins a perpetuar un edifici romànic de planta excepcional que resisteix el pas del temps malgrat les adversitats atrassant una de les 7 criptes romàniques de Catalunya.

1

Detall de la planta de l'església i detall de la planta de la cripta. Foto per S. Ollsch, J. L. Puells.

2

Vista del monestir quan encara la rectoria estava adossada a la façana de l'església als anys 60 del segle XX. Foto Oriol Segarra. ACSG

3

Vista del doble pis format pel presbiteri i la cripta.

Orígens del monestir

La primera referència documental existent del monestir s'insereix en una donació a Santa Maria de la Seu del castell de Figuerola de l'any **986** amb el nom del «domum Sancti Celdoni... qui est in terra de Sallera». Poc més de 50 anys després, el 1038, en una segona donació, s'entreguen les esglésies de Sant Martí i Sant Celdoni de Cellers als **freres Guillem, Seniorfred i Galid** perquè hi residessin i servissin a Déu i Santa Maria. És en aquest context que hem d'ubicar la **Fundació del monestir**, però tot i així, hi ha alguns clarobscurs sobre els orígens. Tenint en compte això, la **toponímia** del lloc ens podria indicar un **origen monàstic anterior**, vinculat a **cel·les eremítiques**, que l'**arribada de les relíquies** dels sants (Celdoni i Ermenter els quals foren soldats romans martiritzats a Calahorra i traslladades possiblement per refugiats de la dominació sarraïna) haurien transformat en un **monestir canònic**.

El següent intent per tal de revitalitzar la vida monacal a Cellers fou a finals del s. XI quan es dona el monestir a **Sant Martí de Tavarnoles**, convertint-lo en un **priorat**, però sense gaire més èxit. Resultat d'això a l'any **1399** es **traslladen les relíquies** a l'església parroquial de **Cardona**. Un trasllat molt polèmic, ja que el **Comte Ramon Folch** de Cardona va acusar de **robar-les** i va necessitar la signatura d'un **decret apostòlic d'absolució del Papa Benet XIII** per haver traslladat les relíquies **sense llicència legítima**. El conflicte, finalment es resolgué amb el retorn d'algunes d'elles al monestir per garantir-ne la pervivència de vida espiritual, esdevinent les **processions** amb les relíquies per a demanar **bona pluja pels biats** com a principal esdeveniment. Actualment les relíquies es veneren en la Festa del Perdó, que aplega els veïns cada any el diumenge abans de Rams.

El monestir

L'església de Sant Celdoni i Ermenter de Cellers és un edifici de **planta excepcional**. L'edifici **totalment romànic** pot que la se abas, actualment es troba envoltat parcialment per edificacions posteriors. La principal és la **rectoria**, edifici construït el **segle XVIII** i que antigament estava adossat a la façana de l'església, així com una petita cuba i l'espai cobert com la **Caseta dels Sants** (espai cobert i obert del s. XVI-XVIII per tal d'oferir un espai d'acollida abans de l'entrada a missa, hospitalatge i acollida per pobres i pelegrins, i punt de reunió i menjar en celebracions) situat a migdia.

Rectoria i església conformen un pati interior des del que s'accedeix a l'església. La **portalada d'entrada**, refeta a les darreries del segle XIX seguint factura d'**imitació romànic** conserva un interessant treball de farga a la porta adornada amb forros del segle XVIII, en el que es pot llegir: **FERRER PLOU MOLTRE FOLGA 1769**.

L'església, que **fou inacabada**, està formada únicament per l'absis principal, dos més de laterals, i el **creuer reconvertit en la nau**. Exteriorment, l'absis principal destaca per la senyalesca de les seves línies, i pel que possiblement foren els arrencaments d'una decoració de lesenes romboides que temps foren completades. Per sobre els absis s'alça una **volta ogival** interior mitjançant quatre arcades decorades a l'arrencament per escuts neoclàssics, que mostren motius simbòlics dels sants marins. Exteriorment la volta es converteix en un **cimbori** quadrangular, refet possiblement la segona meitat del s. XIX després que un **incendi arrasés** l'edifici. La coberta està coronada amb un campanar d'espadanya de dos ulls. A l'interior, a la singularitat de la planta s'hi afegeix un **presbiteri elevat** dos metres per sobre de la cripta.

La cripta

L'entrada és una **portalada romànic** (refeta sencera al XIX) amb dues columnes i capitells esculpits per bandes. L'espai interior està **dividit en sis parts** a partir de quatre columnes bombades que formen un dossier o baldaquí a la seva part central en el qual podria haver-hi hagut un cadafalç per guardar les relíquies dels sants.

Els **capitells** són l'element més singular de la cripta. En conjunt mostren unes formes i decoracions similars, en les quals ressalten grans **flors rodones** i rostres humans amb un aire grotesc. Un fet a remarcar és l'absic, ben treballat i amb motlures. No obstant això, cal parlar atenció que és necessari un estudi detallat dels capitells que permetin portar una mica més de llum a l'autoria, època i procedència del conjunt.

Interior de la cripta.

Detall d'un dels capitells on destaca el motiu escultòric i la flor.

MÉS AL TEU MÒBIL

Col·laboració i assessorament: M. Cadena i F. Mantecón

PRODUCCIO
 INSTITUTE Pedagogia i Tècnica Universitària de Cardona
 Cardona Projectes (www.gesarra.com)
 Lluís Guàrdia (www.luisguardia.com)
 Antoni Oliva

1. Ús d'elements gràfics i esquemàtic que simplifiquin la comprensió del visitant, que obliguen a un procés previ de concepció de l'element.

2. Hem utilitzat imatge d'arxiu, prèvia recerca, les quals obliguen uns esforç de temps de recerca i drets d'imatge importants però que ofereixen una visió molt agraïda pel visitant qui descobreix l'entorn que veu amb ulls del passat.

3. Tota fotografia aporta contingut informatiu a la gràfica. No s'utilitza imatge per omplir espai. En aquest cas s'ha incorporat fotografia interior de detall del monestir.

RECULL CARTELLERES DESENVOLUPADES

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Lloberola

Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

LL.
Segarra

Lloberola

El poble de Lloberola és el nucli més septentrional de la Segarra. El terme apareix esmentat per primera vegada l'any **1007** en el testament del comte Ermengol I, el qual entregava d'alimonia quatre parcel·les de bous que tenia a Lloberola per a la salvació de la seva ànima. El castell, citat l'any 1041, era propietat de la **família Cardona**. Al segle XIII a finals de l'edat mitjana passa a mans de la família **Sacirera**. Posteriorment, ja al segle XVII, fou propietat dels **Agulló-Pinós-Sagarriga**. Al segle XIX, l'entorn de Lloberola, com bona part de la Catalunya interior, fou territori carlí.

El castell, excel·lent edifici **preromànic** i el més destacat del lloc, fou construït originalment com a castell de frontera. La part més antiga (**segle XI**), la **muralla que tancava el nucli**, encara és visible en alguns trams al sector nord del turó. Posteriorment, al **segle XI**, s'amplià la muralla i es construï la **torre de planta trapezoidal** de la qual encara es manté d'uns 8 metres d'alçada. Finalment, es feu una darrera actuació afegint un fòros exterior a la torre quadrada original en tres dels seus costats per guanyar alçada. Per concloure la visió de la torre, cal esmentar que els **angles arrodonits** van esdevenir un **punt clau** a l'hora d'establir l'inici del complex **procés evolutiu** que portà a la construcció de **torres de planta rodona**, estructuralment més sòlides, a la Segarra.

Sant Miquel de Lloberola és el segon gran edifici del nucli. L'església encara conserva alguns **vestigis** del seu origen **romànic**. Entre els segles **XVII** i **XVIII** el temple fou refet completament en **estil barroc**. No obstant això, el punt més destacat el trobem al **cementiri de l'església** en el qual destaquen dos interessants **sarcòfags gòtics** esculpits amb decoracions geomètriques i nobiliàries pertanyents a la família **Sacirera**, família noble de Cervera.

Detall de les fases constructives de la torre.
A la imatge podem veure (ressaltat en vermell) un probablement fòros fet a la base del muralló i que ambdues fases són constats avui, veient la torre quadrada primitiva.

Detall dels sarcòfags esculpits del segle XIV de pedra de marbre (dreta) i sòcula (esquerra).
El primer és un monestir sobre els columnetes i en el seu centre hi ha una columna gran al mig del qual hi ha una columna més entornada. A la base de aquesta columna hi ha una columna més i a sobre que la decoren i són escultes com era del cas final de Segarra, molt semblant a la base, conserva una base que l'entornava al seu centre de escultes per banda i una flor central.

El Llobregós i el terme de Biosca

Una de les zones més atractives del terme de Biosca la trobem a la **vall del Llobregós, espai declarat d'interès natural** amb un total de 1.190 ha, que destaca tant per la **formació geològica (zona guixenca)** característica de la Depressió Central Catalana i millor conservada) com pel **poblament vegetal**. L'EIN inclou la zona mitjana de la vall del riu, compresa entre els municipis de **Biosca, Massoteres i Sanaüja**. El riu Llobregós és considerat **refugi de pesca**.

El terme està format pel nucli de Lloberola i el poble de Biosca, que és el cap de municipi. El poble, situat entre el turó i la llera de la riera de Biosca, és també d'**origen medieval (segle XI)**. El nucli antic estava protegit per **les muralles que baixaven del castell roquer**, que, juntament amb la petita **església romànica de Santa Maria (segle XII)**, són els edificis més destacats del poble. També són interessants l'entorn de carrerons i la nova **església de Santa Maria (segle XVIII)**, un elegant edifici **neoclàssic**.

Vista de Biosca des del castell roquer del segle XI amb la vall del Llobregós al fons.

Vista del PEN Llobregós. Foto: Mònica Roca.

MÉS AL TEU MÒBIL

PRODUCCió
INSTITU Planimètric i Topogràfic (www.institu.cat)
Geogràfic Projecció (www.geogrific.com)
Llapis Gràfic (www.llapisgrafic.com)
Autors: Clua

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Estaràs

Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

E.

Estaràs

Petits tresors per descobrir

Estaràs és un petit nucli de població sorgit als peus del castell d'Estaràs durant les primeres dècades del S. XI. Ha viscut durant segles del conreu de les fertils terres d'aquest tram inicial del riu Sió preservant la bellesa de l'entorn i l'atractiu de l'arquitectura tradicional en uns carrers sinuosos d'origen medieval.

Vista de conjunt del poble d'Estaràs prestat pel castell.

Castell d'Estaràs

En un punt preminent de la carena, dominant un petit sector de la vall del Sió, s'alçà durant les primeres dècades del segle XI el castell termenat d'Estaràs. Als seus peus, expandint-se pel vessant sud de la carena, va créixer el petit nucli de població que encara perdura i que durant segles estigué protegit dins un recinte murallat.

Els castells que controlaven el castell incorporaren aquest topònim com a cognom i diversos membres de la família Estaràs són esmentats en la documentació dels segles XII i XVI. Bertran d'Estaràs va participar el 1150 en la conquesta de Lleida i poc després senyorejava la Torre d'Estaràs, situada prop de Vilanova de Segrà i actualment desapareguda.

El domini del castell i lloc d'Estaràs passà per diverses mans al llarg de l'edat mitjana. El 1291 s'incorporà bàsicament als dominis reials. A partir del segle XV en detentaren el domini eminent els Vilallonga, família que va anar acumulant títols nobiliaris fins a esdevenir marquesos i Grandses de Espanya. Conservaren el sistema d'Estaràs fins a la desaparició del sistema senyorial en el segle XIX, però continuaren mantenint la propietat del castell i d'una bona extensió de terres fins a mitjans del segle XX.

L'actual castell altmedieval va ser transformat en una gran casa senyorial (segles XIV-XVII) de planta rectangular i tres plantes, amb les quatre façanes ornamentades amb finestres d'estil renaixentista que encara conserven alguns dels elements que els ennoblen.

Restes de la part del castell d'Estaràs amb una galeria de finestres amb arc de mig punt al pla superior.

Detall de les finestres de la façana de migdia. A l'esquerra la única que conserva elements propis d'un finestral gòtic gòtic, molt transformada posteriorment.

Creació del municipi

El 1845, durant el regnat d'Isabel II, la Llei d'Ajuntaments que obligava a les poblacions de menys de 30 veïns (cases) a agrupar-se a altres, convertí a Estaràs, per la seva posició central, en cap d'un nou municipi on s'hi integraven també sis pobles veïns: Gàver i el desaparegut Rubió (situat en el naixement del Sió), Vergós Guerejat al sud i cap al nord Altarriba, Malacra (actualment deshabitada) i Ferran (el més poblat).

Estaràs sempre s'ha mantingut com una petita població agrícola ben integrada en el seu entorn. A mitjans del segle XIX comptava únicament amb vuit cases que vivien del conreu de cereals, patates i una mica de vi i disposaven d'un molí fariner ocasional per les aigües del Sió. Gaudien de la comoditat d'un pou que proveia d'aigua als veïns i que encara actualment podem descobrir a l'entrada del poble. A començaments del S. XX la població creix, fins a arribar a les disset cases i seixanta habitants, però a partir dels anys seixanta torna a reduir-se.

Mapa del poble i del municipi d'Estaràs.

Carrer contornat que puja cap a l'ermita de Sant Julià i continua fins arribar al castell.

Paisatge

Estaràs compta amb un paisatge amable i acollidor on es gaudeix de la natura i la ruralitat. I on els cinc petits nuclis de població que l'integren ocupen els punts alts de les carenes.

El relleu suau i ondulat s'estén per una successió de petites valls, carenes i turons on els boscos cobreixen cims i pendents amb predominància del pi blanc, acompanyat de roures i alzines i amb extensos camps de conreu de cereals ocupant les planes i fondalades.

Es conserven un ric ecosistema amb una gran diversitat d'espècies vegetals i animals que ens permetran descobrir, si hi prenem atenció, petits rapinyaires, guineus, senglars, texons, fures i conills de bosc.

És un paisatge escenari del treball humà durant mil·lennis i que encara conserva antigues cabanes de volta, nombrosos marges i restes de molins i forns de teules. Es singularitza per comptar amb un bon nombre de fonts on brota l'aigua, tan pressada i escassa en aquestes terres de secà.

Una bona manera de descobrir el territori que envolta Estaràs és seguir la Ruta de les Dues Valls, un circuit intermunicipal entre Sant Guim de Freixenet, Estaràs i les Oluges.

MÉS AL TEU MÒBIL

Text: Montserrat Cobard

Assessorament tècnic: Dr. Ferran Soler

PRODUCCió

INESTU (Barcelona) | Turisme i Innovació del Baix Gaià

Geosha Projectes (www.geosha.com)

Lleige Gràfic (www.lleige.com)

Antoni Clua

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Fonolleses

Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

F.

Segarra

La Segarra

Fonolleses

El nucli de Fonolleses es troba al nord del municipi de la Granyanella i a la ribera dreta del riu d'Ondara. S'ubica a ponent del tossal del castell i a migdia de l'antic camí ral que anava de Lleida a Barcelona. La major part de cases van ser construïdes o reformades al segle XVIII amb la pedra blanca característica de la zona.

Castell de Fonolleses

El castell, tal com passà amb els castells veïns, fou construït segurament a finals del segle XI i inicis del XII per la necessitat del comte de Barcelona d'assegurar el camí que anava paral·lel al riu d'Ondara i garantir l'èxit de les seves campanyes contra els sarraïns. Actualment, aquest edifici històric s'ha rehabilitat com a casa de turisme rural des de la qual es pot contemplar una esplèndida panoràmica dels camps segarrans.

La primera notícia del castell és del 1113, moment en el qual la senyoria de Fonolleses pertanyia als Carvers. Posteriorment, el 1219, Bernat de Tàrragona cedi el castell, juntament amb altres, a Santa Maria de Solsona. A partir del segle XIV, el castell fou propietat de diferents famílies, com els Satorra, de 1317 a 1427, data en què passà a mans dels Ivorra. A principis del segle XVII, la baronia pertanyia al linatge dels Pocurull, i al segle XVIII als Duran-Cerdà fins que s'unifiquen les senyories.

Al segle XVI el castell fou reconstruït de nou i es feren reformes a inicis del segle XX. A la part superior disposa d'una sèrie d'obertures en arc de mig punt, que possiblement en els orígens foren utilitzades per a defensa o guaita, i que avui en dia donen singularitat a l'edifici. D'època medieval conserva els murs de defensa i l'antiga torre de l'homenatge, que disposa d'una obertura d'arc de mig punt i volta de canó a la base que dona accés al pati de l'església de Santa Maria. Aquesta petita església, que possiblement era la capella del castell, és d'origen romànic, tot i que no se'n té referències documentals fins al segle XVI. El seu aspecte actual és fruit d'una reforma al segle XVI, contemporània de la reedificació del castell.

Detall de l'església de Santa Maria des del pas cobert sota la torre del castell. Foto: Jaume Poca.

Vista del castell a la part alta del turó amb la capella de Santa Maria i el pati d'alta a la vassant. Foto: Jaume Poca.

El terme de Granyanella

El terme municipal de Granyanella està situat a l'extrem sud-oest de la comarca de la Segarra, equidistant entre Cervera i Tàrraga, amb els quals limita a l'est i a l'oest. El municipi, a més de Fonolleses, comprèn els termes de Granyanella, la Móra, Tordera, l'antiga quadra de Saportella i la Curullada, que exercí de capital. Cada nucli estava presidit pel seu castell; entre aquests destaca, sobretot, el castell de la Curullada, notable edifici del segle XI que fou reconstruït al segle XVII i posteriorment abandonat. Tots els nuclis del terme van esdevenir independents fins al segle XIX, moment en el qual es van unificar a l'entorn del municipi de Granyanella.

Vista del castell de la Curullada el qual ha estat restaurat a finals del s. XX.

Paisatge de l'FEM de Granyanella. Foto R. Rodal.

MÉS AL TEU MÒBIL

Departament de Cultura

Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural

Fons Europeu Agrari de Desenvolupament Rural - Instrumente de Política Agrària Comuna

Consell Comarcal de la Segarra

PRODUCCIÓ

INSTITUT Cartogràfic i Topogràfic de Catalunya (www.institutcartogràfic.com)
 Generalitat de Catalunya (www.gencat.cat)
 La Segarra Gràfic (www.lasegarragrafic.com)
 Antoni Clua

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Granyanella de Segarra
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

GS.

Segarra

La Segarra

La Comanda de Granyena de Segarra

El nucli antic de Granyena de Segarra es configura en un **tossal** presidit pel seu antic **castell** medieval formant l'estructura de **vila closa** de la qual encara són visibles els portals d'entrada, un arc al carrer del Pou i restes de la muralla. Els **edificis més antics** els trobem distribuïts al llarg del **carrer Major** i pels carrers que baixen del castell. Però és en **època moderna** quan es comencen a consolidar edificis singulars dins el nucli, com ara la **residència dels hospitalers** (actual rectoria i edifici d'origen renaixentista) molt pròxima als portals de baix. Ja en ple segle XVIII es construí l'església de Sant Pere fora del clos.

La **primera notícia** del poble és de l'any **1054**, quan el comte **Ramon Berenguer concedeix un alou al Puig d'Agramunt**, actual Gramuntell, a dotze matrimonis per tal de consolidar el procés de repoblament. En aquest document consta que el puig formava part del terme del castell de Granyena, del qual Ramon Erenir de Graniana fou el primer castlà. El 1130-1131 el comte de Barcelona **Ramon Berenguer III donà el castell a l'orde del Temple**. Aquesta circumstància determinà la creació de la **comanda de Granyena**, que va esdevenir el **primer enclavament templar als comtats catalans**. Al començament del segle XIV, amb la desaparició de l'orde del Temple, la comanda de Granyena fou **absorbida per l'orde de l'Hospital**, que mantingué el domini del lloc fins al segle XIX.

Vista de Granyena, de l'any 1965, en la qual es pot veure la vila closa ben definida descendent del castell, amb l'església de Santa Maria al centre i la de Sant Pere a l'extrem. Fons Duran i Sempere. ACSG.

Espais d'interès

Els **edificis més interessants** de la població són l'**església parroquial de Santa Maria**, una de les més grans de la Segarra, i les restes del castell templar, importants per la seva història. No obstant això, també són destacables l'**església de Sant Pere** (segle XVIII), altres indrets amb encant com la **plça Roca Sastre**, el **mirador** des del costat de la capella de Sant Miquel i l'**Ermita de la Mare de Déu del Camí**, als afores de la vila.

L'església parroquial de **Santa Maria de Granyena de Segarra**, documentada des del segle XI, ha perdut qualsevol indici romànic original, ja que **fou enderrocada per ruïnosos al segle XVII**. Al seu lloc, entre els anys **1763 i 1764**, s'edificà el nou i imponent temple neoclàssic actual. Destaca la magnífica **portalada situada al capdamunt de l'escalinata** que dona grandesa i distinció a la façana principal.

Detall de l'església de Santa Maria i l'escalinata d'accés.

A dalt, vinya del castell. Tot i que es troba en estat ruïnós, encara conserva restes del seu passat malgrat ser algunes metres i part d'una torre restada.

Al costat, un detall de la capella de Sant Miquel.

El **castell de Granyena**, original del segle XI, va ser refet en diferents etapes pels **templers**. No obstant això, l'estat actual, encara que molt derruït, respon a les **modificacions del segle XIX**, per aprofitar-lo com a **masoveria** i en l'antic **cementiri** de la vila, que inclogué la possible capella del castell. La capella de Sant Miquel actualment és una bonica plaça i un excel·lent mirador al nord-est de la Segarra.

MÉS AL TEU MÒBIL

PRODUCCIO
INSTITU Parcimoniu i Turisme (www.institu.cat)
Grafics i Publicacions (www.graficsi.com)
Llapis Gràfic (www.llapisgrafic.com)
Autors: Oliba

 Govern de Catalunya
 Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural
 Fons Europeu Agrari de Desenvolupament Rural - Iniciativa de creixement del territori rural

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: L'Obra de Fluvià
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

F.

La Segarra

L'Obra de Fluvià

Història de Fluvià

Fluvià és el **nucli més important** d'un seguit d'assentaments que es van fundar al **segle XI** a l'entorn de Guissona per tal d'assegurar-ne la **conquesta per part dels cristians**. Un cop assolida la fita, l'any **1072**, el **senyoriu de Guissona** fou repartit entre els Bernat, senyors de Fluvià, i la mitja d'Urgell. Al llarg dels segles **XI i XII** la **família Bernat** esdevingué una **nissaga influent i poderosa**. Això va canviar l'any 1072 quan es donà la primera gran divisió del seu patrimoni. Aquest fet suposà l'inici del seu declivi. **Paral·lelament, Guissona**, sota la **protecció del bisbat** i amb una església canonical destacada, **s'anà consolidant** com a nucli. En aquest context la vila va iniciar un procés d'expansió que suposà l'absorció progressiva dels pobles veïns. L'any **1383**, la **decaència dels Bernat** era evident. **Guissona**, en associació amb altres nuclis, **va comprar Fluvià i Vilasar** juntament amb tots els drets del senyoriu. L'any **1505**, aquests drets van ser **venuts al bisbe d'Urgell Pere de Cardona**, per tal de desfer-se de la càrrega econòmica que suposaven. Aquesta compra, però, anava **ligada a una sèrie de capitulacions** que establien, entre altres, **l'enderroc del poble, el castell i l'església i la construcció de la seva residència d'esbarjo**.

Vistes des del vestíbul de la sala que va ser utilitzada com a capella i imatge mirant també cap a la capella de l'interior de l'Obra de Fluvià als anys setanta. Foto: Daniel Camps, AC3A. Foto: David Castellana.

Obra de Fluvià

La construcció de l'Obra de Fluvià o de Santa Lúcia es donà entre el **1505 i el 1514**, quan **Pere de Cardona fou ascendit a arquebisbe de Tarragona** i retirà els fons per edificar-la. Durant aquests anys, es va arribar a cobrir la planta baixa i s'inicià la construcció del primer pis. Tot i que l'edifici no es va acabar de fer, en resultaren una sèrie d'espais practicables. La sala considerada com a refector va prendre la funció de capella mantenint l'advocació de l'antiga església de Fluvià. Així, aquest oratori es dedicà a **sant Blai, a sant Jordi** i, especialment, a **santa Lúcia**. Per aquest motiu, l'any 1574, la capella es dotà d'un nou retaule renaixentista d'autor desconegut dedicat a la santa. Actualment, es conserva a la Col·legiata de Santa Maria de Guissona.

Durant la **Guerra del Francès**, aprofitant la solidesa de l'edifici i la seva situació de domini respecte a la població de Guissona, l'Obra de Fluvià esdevingué un **bastió per a les tropes franceses** que s'hi fortificaren. El **1809**, un cop les tropes abandonaren la seva posició, els mateixos **guisonencs van enorrar-ne les voltes per evitar atacs posteriors**. A partir de **1836**, amb les **desamortitzacions**, les restes de l'edifici passaren a **mans privades** fins que l'any **1954 l'ajuntament n'adquirí la propietat**. Abans d'aquesta compra, l'any **1949**, l'Obra de Fluvià va ser declarada bé cultural d'interès nacional (BCIN).

El Palau

L'Obra de Fluvià és un edifici de **planta quadrada**, que seguint els canons propis de la seva època, s'articula a l'entorn d'un pati central distribuïdor de grans dimensions. En la seva construcció, segons la **documentació coneguda**, hi hauria intervingut **maestres d'obra francesos**. Tot i l'estat en què ha arribat als nostres dies, es pot interpretar l'ús d'algunes estances de l'edifici. **L'espai més interessant** en l'àmbit decoratiu és la sala que **Eduard Camps** identificava com a **menjador** i que s'hauria **utilitzat de capella**. Trobem també la cuina, on es poden veure les restes d'una gran pica, d'una llar de foc i un petit forn. La construcció, entre altres, hauria comptat també amb unes **cavalleries** amb accés lateral independent i una altra sala de grans dimensions coberta amb volta igualment amb entrada pròpia.

En conjunt, es tracta d'un **magnífic edifici d'estil gòtic tardà** amb algunes **solucions renaixentistes** que s'ha de considerar com una **mostra única** d'arquitectura civil d'aquest moment a la **Segarra**. En tota la construcció es poden observar una gran varietat de solucions arquitectòniques i decoratives. Així doncs, l'Obra de Fluvià, convertida en una **ruïna romàntica**, amaga petites joies en forma de frisos esculpits, mènsules, capitells..., que ens transporten a l'esplendor d'una altra època.

Detalls que mostren la qualitat de les decoracions arquitectòniques i escultòriques de l'edifici. Foto: David Castellana.

Detall dels magnífics frisos escultòrics que decoraven les diferents sales. Foto: David Castellana.

MÉS AL TEU MÒBIL

Via Verda de Guissona

Col·laboració i assessorament històric: Daniel Castellana.

PRODUCCIÓ: INESTU Patrimoni i Turisme (www.inestu.com) Gesàlvia Projectes (www.gesalvia.com) Laripe Gràfic (www.laripe.com) Antoni Clua

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Ivorra

Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

I.
Segarra

La Segarra

Ivorra

El municipi d'Ivorra, situat entre la **vall del Llobregós** i el **torrent d'Ivorra**, comprèn la vila i unes quantes masies alladades. Tot i que anteriorment existiren al terme assentaments d'època **medieval**, **ibèrica** i **romana**, l'origen del poble d'Ivorra és **medieval** i s'esmenta per primer cop en una venda de l'any 1031 i només onze anys més tard ja se cita el castell. Els **comtes d'Urgell** tingueren el domini del terme fins que per pactes matrimonials va passar al **vescomte de Cardona Ramon Folch III el 1152**. Pocs anys després s'esdevenen en segles posteriors, més enllà dels canvis de família a la cartania, la qual fou dels Ivorra fins al segle XV i, posteriorment, dels **Tristany** i els **Nuix**. El segle XVIII fou una època de gran prosperitat. En aquest moment es construïren les cases senyoriales de **cal Carà** o **ca l'Aldre**, s'edificà el nou temple de **Sant Cugat** en substitució de l'antiga església romànica i es configurà la trama urbana encara present avui dia.

El **centre històric** d'Ivorra encara preserva l'estructura de la vila closa medieval rodejada per la muralla, de la qual es conserven alguns trams, i els **dos únics portals**. El més antic és al carrer Major (cal Reart) i el segon, a prop de cal Millàs, l'antic hospital (segle XV). A l'interior del clos els elements que cal destacar són el **castell**, la **cisterna**, l'**entramat de carrerons coberts**, l'**església barroca de Sant Cugat**.

Finalment, també cal destacar que als afores del nucli hi ha el **santuari de Santa Maria d'Ivorra** on s'esdevingué el **miracle de Sant Dubte**. Documentat al segle XI, l'actual edifici d'estil barroc data de l'any 1663 i alberga també l'hostal de pelegrins que hi acudien per venerar les relíquies, així com la casa de l'ermità.

Detall del pas cobert que dóna a la travessada major situada en el temps.
Fons: Duran i Sempere, ACSG.

Vista del santuari de Santa Maria d'Ivorra en el qual, originalment, s'hi trobava el seu reticuli.

El castell i la Torre del Moro

L'element més singular que es conserva del **castell medieval** és la torre de guaita i defensa, coneguda popularment com la **torre del Moro**. Edificada a la **primera meitat del segle XI** per controlar aquest espai de frontera amb l'al-Andalus, té una **18 m d'alçada** i presenta la **porta d'entrada a una 8 metres** del terra, per qüestions defensives. Fou restaurada l'any 1973, moment en el qual es va replicar l'arriboscat de la façana, que ha estat restituït en una posterior intervenció de l'any 2012 amb materials moderns. Es desenvolupa en **tres nivells** dels quals destaca l'accés al segon pis mitjançant una **escalera original interior al mur** i el nivell superior convertit en un **excel·lent mirador**.

De l'antic castell també es conserva la **cisterna del segle XIII** que es va inactivar en **funcionament** fins a inicis del segle XX. Està **excavada a la roca sota la plaça Major** i disposa d'una coberta de volta de canó. Fruit de les recents restauracions, ambdós elements, torre i cisterna, són visitables.

Finalment, el darrer element que cal destacar és el conjunt amb el castell de l'**església barroca parroquial de Sant Cugat**. Va ser construïda l'any 1782 per substituir l'antic temple romànic (segle XI). A l'interior de l'església es pot contemplar la **imatge romànica de Santa Maria d'Ivorra** (segle XIII), el **reticle gòtic** i el **reliquiari del Sant Dubte** (segle XV), que conté una punxa de la corona d'espines de Jesús i un cabell de la Mare de Déu.

Vista de la part alta del poble on destaca la torre amb l'entramat cobert.
Fons: Duran i Sempere, ACSG.

Magnífic reticle gòtic del segle XV de Santa Maria.
Autor: Xavier Sanyer.

MÉS AL TEU MÒBIL

Col·laboració i assessorament històric: **El Moro**.

PRODUCCió
INESTU (Barcelona) | Turisme (Barcelona) | **Geosha Projectes** (www.geosha.com)
Llargor Gràfic: (www.largor.com)
Antoni Clua

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Talteüll
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

T.

Talteüll

La **torre de Talteüll** és l'element principal que queda de l'**antic castell de Talteüll**, que coronava el turó on es troba actualment el poble. El castell fou fruit de la conquesta de la plana de Guissona per part del bisbe i dels comtes d'Urgell al **segle XI** i el resultat de l'assentament dels nous pobladors. La **primera citació documental** del terme de **Talteüll** és un document judicial de l'any 1024 en què s'amenta com un dels termes de Guissona. Inicialment, el **castell i terme van pertànyer als comtes d'Urgell**, però al llarg de l'edat mitjana van canviar de propietaris diverses vegades: passaren als **Pinós (segle XII)**, als **Enll (segle XIV)**, als **Camproletis (segle XV)**, els quals foren senyors de Biosca i Talteüll, i a la família Buxons, **els darrers propietaris** fins a mitjan segle XIX amb l'abolició de les senyories jurisdiccionals.

D'aquesta **torre** de grans dimensions, construïda amb grossos carreus a la façana exterior, **se'n conserven entre 4 i 5 metres d'alçada** en el punt més elevat, i fa uns imponents **12 metres de diàmetre**. La torre formava part de l'antic castell roquer, pràcticament desaparegut, a l'entorn del qual s'havia bastit una petita vila closa. Encara es poden veure alguns murs a l'entorn de la torre que podrien formar part d'antigues ampliacions.

La vista de la torre entre cases i carreus de una de les imatges característiques del poble. Ara veiem.

Fons Duran i Sempere. ACSG.

A l'interior de la petita **vila closa** construïda al peu del castell hi trobem l'**església de Sant Pere**, un edifici romànic extremadament singular de **finals del segle XI** que destaca per ser l'**única església coneguda de dues naus i dos absis**. Aquest fet trenca la tradició arquitectònica del romànic, en què els edificis es construïen amb un nombre senar de naus. A l'interior es conserva una interessant **pica baptismal esculpida**. Finalment, a la vila closa, és interessant veure **els dos antics forns de pa comunals** del poble, restaurats recentment.

Talteüll a principi de segle i a mitjan segle actualment.

Centre Excursionista de Catalunya / Fons Duran i Sempere. ACSG.

El terme de Massoteres

El terme municipal, format per **Talteüll, Palouet** i el cap de municipi, **Massoteres**, està situat a l'extrem est de la Segarra. Un dels espais més interessants del municipi el trobem a l'entorn del riu **Llobregós**, que ha estat declarat Espai d'Interès Natural (**EIN**) per les seves característiques geològiques (**litoraments guineus**) i naturals, en el qual podem trobar diferents rutes per gaudir i descobrir. Patrimonialment, també són interessants els nuclis de **Massoteres i Palouet**, els quals mantenen l'atractiu de les seves viles closes, i la necròpolis **del Serrat del Moro** amb quaranta-tres enterraments excavats a la roca.

Vista de l'Espai Natural Protegit de la Vall del Sit-Llobregós. Foto: Montse Rodó.

Vista de l'església de Sant Esteve de Massoteres l'any 1918 (Centre Excursionista de Catalunya) i actualment.

MÉS AL TEU MÒBIL

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: L'Ametlla de Segarra
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

A.S.

Segarra

La Segarra

L'Ametlla de Segarra

L'Ametlla de Segarra forma part del **terme municipal de Montoliu de Segarra** (cap de municipal) que s'estén a l'extrem sud de la comarca, entre el riu Corb i el torrent de Vilagraseta i que integra també els nuclis de **Vilagraseta**, **Cabestany** i la **Guardia Lada** els quals es poden descobrir mitjançant les diverses **rutes a través de l'ENP de Gramons**. El poble de L'Ametlla de Segarra (704 m. d'altitud) s'aixeca al nord de la vall del riu Corb, al **cor dels Comalats**, en un **terreny planer de cereals, oliveres, ametllers i vinya**, en les qual el Celler Comalats produeixen vi de gran qualitat integrat a la D.O. Costers del Segre.

Vista de la vall del riu Corb amb Vallfogona de Riucorb (La Conca de Barberà) al fons.

Els orígens del poble es remunten al **segle XI**, quan els **comtes de Barcelona** van repoblar aquest territori de frontera. El comte Ramon Berenguer I de Barcelona **infeudà el castell de l'Ametlla als senyors de Torroja**, els quals conservaren la senyoria del lloc fins a l'any **1215**, moment en que Aiguà de Torroja, entregà el castell, terres i censos a l'ordre de **Sant Joan de l'Hospital**. El domini de l'ordre de l'Hospital sobre el castell de l'Ametlla es prolongà fins a l'abolició de les senyories al **segle XIX**.

A l'**Ametlla destaquen a part de la torre de l'antic castell, l'església parroquial de Sant Pere i Cal Perelló**. L'església d'origen romànic, s. XI-XII, tot i que va ser molt perjudicada pels terratrèmols de 1427, destaca per l'absis original romànic i el campanar de torres. Pal que fa a Cal Perelló (s. XIV), ha viscut dues modificacions importants. La primera, de caire renaxentista a l'any 1530, quan fou comprada per la família Perelló. I, un segle més tard, el 1835, quan Francesc Perelló va ampliar-la per construir una gran sala noble (la sala vermella). Els Perelló van ser amos de la casa fins a mitjans de segle XX. Actualment està rehabilitada com una casa de turisme rural.

Vista de l'església de Sant Pere, de la qual destaca l'absis romànic, Any 66. Fons Duran i Segarra. ACSG

Torre de l'Ametlla de Segarra

La **torre circular, restaurada al 2011**, és la part més ben conservada de la fortalesa que **va ser construïda probablement al segle XI**. Conserva dos dels **tres pisos originals** i té una **alçada de 15 metres**. La porta d'entrada estava situada a 7 metres d'altura coincidint al nivell del pis principal. En època moderna, la torre fou aprofitada com a habitatge, fet que va provocar algunes reformes i canvis interiors de les quals destaca l'obertura de la porta d'entrada a la base i el tapiat del pas entre la cambra inferior i la principal i l'arrebossat interior.

Les obres de restauració han permès d'instal·lar un **magnífic mirador en la seva part superior**. Per la seva situació, s'ha convertit en la **talaià més alta de la comarca** des d'on es pot **gaudir d'àmplies vistes de la Segarra i de la plana d'Urgell**, així com del **Pirineu i, fins i tot, dels cims més alts del Pirineu**.

Vista de la torre als anys 60 abans de ser restaurada en presenta importants desperfectes al mur. Any 60. Fons Duran i Segarra. ACSG

Vista del mirador de la torre de l'Ametlla. Foto: Antoni Oliva.

MÉS AL TEU MÒBIL

PRODUCCIÓ
INESTU (Parets) i Turisme (www.inestu.cat)
Gestió de Projectes (www.gestio.com)
Llapis Gràfic (www.llapis.cat)
Antoni Oliva

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: El Mas de Bondia
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

M.
Segarra

El Mas de Bondia

El Mas de Bondia és un dels pobles més característics de la Segarra perquè conserva un dels millors exemples de vila closa. Com si es tractés d'un petit recinte fortificat, està organitzat mitjançant una distribució a banda i banda d'un únic carrer principal, d'est a oest, en el qual només hi ha un accés, i el conjunt de cases que l'envolten converteixen la façana posterior en un mur defensiu i de tancament del nucli.

Arquitectònicament, un dels punts interessants és el portal d'entrada. Convertit en un pas cobert, el portal del nucli es troba inclòs a la façana de cal Batlle, antiga masia que va ser, possiblement, un dels primers edificis del nucli. A l'interior de la vila closa, l'edifici més destacat és l'església de Sant Bartomeu, d'origen medieval, tot i que va ser amplada al segle XVIII. Per altra banda, són interessants alguns detalls esculpits a les llindes i façanes dels portals de les cases que mostren diferents motius geomètrics, heràldics (templers), etc. No obstant això, un element és especialment destacat. Inclòs a la paret de la plaça apareix un capítell, possiblement reaprofitat de l'antiga església del poble, on se'n mostren un parell de figures humanes.

Vista de l'any 1995 del Mas de Bondia. Fons Doran i Segarra. ACSG. Detalle del capítell i de l'escut.

Històricament, el Mas de Bondia era una quadra del castell de Montornès que fou propietat de l'orde dels templers i, posteriorment, dels hospitalers, dins la comanda de Grananya. El poblet, que és d'origen medieval, possiblement del segle XII tot i que la major part del nucli actual és característic del segle XVI, va tenir vides paral·leles amb el castell de Montornès. El nucli, eminentment agrari, va patir com tots la violència i la inseguretat del bandolerisme al segle XVII i, possiblement per aquest motiu, com molts poblets veïns, va reforçar el caràcter defensiu de la vila closa. Al segle XIX es comptabilitzaven vint cases a les quals calia afegir tres molins (dos d'oli i un fariner) a l'exterior de la vila closa.

Montornès de Segarra

El Mas de Bondia és l'únic nucli agregat al terme de Montornès de Segarra, cap de municipi. Un dels principals elements que caracteritzen el municipi és el pas del Cercavins, riera que, provinent del terme de Montoliu de Segarra, travessa el territori de llevant a ponent. Per altra banda, és d'interès el castell de Montornès, actualment enrunat, un antic castell de frontera erigit al segle XI que, a principis del segle XX, va ser la pedrera per construir l'edifici més singular del poble: les antigues escoles de Montornès. Aquest edifici modernista, juntament amb el cementiri, va ser finançat per Joan Balcells i Cortada (Montornès de Segarra, 1840-1930), fill del poble que s'havia enriquit a ultramar.

Vista de les antigues escoles amb l'església de Sant Joan i el castell de Montornès al fons.

MÉS AL TEU MÒBIL

PRODUCCió

(IN)STIU (Pauromà) i Turisme (www.in-stiu.cat)

Gràfics i Projectes (www.grafics.com)

Litogràfic Gràfic (www.litogrific.com)

Autors: Clava

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Santa Fe

Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

SF.
Segarra

La Segarra

Santa Fe

El poble de Santa Fe, conegut històricament com a **Santa Fe de Segarra**, està **encimbellat a redós** dels dos elements que van caracteritzar el repoblament d'aquestes terres a l'edat mitjana, el **castell** i l'**església**. La **primera citació** del poble ens situa en l'**any 1025**, quan formava part del **comtat de Berga**. Pocs anys després es documenta un **petit llinatge nobiliari** provinent de **Solsona** i amb propietats a la Segarra i l'Urgell, els **Santafes**, presents sobretot al **segle XIII**.

El **castell** de Santa Fe, situat al cim del turó, fou bastit entorn del **segle XII**. Se'n va transformar forja la fisonomia original quan fou **convertit en un gran casal** al **segle XVIII**. Entorn d'aquest s'alçava la **vila closa**, caracteritzada per una **senzilla muralla**, la qual encara és visible en alguns punts, sobretot al costat del **portal medieval d'entrada**. Aquest doble portal de mig punt adovellat no és l'únic de Santa Fe, sinó que al carrer de la Paella encara es conserva un segon portal amb arc de mig punt, però de menor envergadura. A l'interior de la vila **les cases són humils** tot i que conserven alguns **detalls esculptats a les façanes**. No obstant això, cal **Franquesa** sobresurt per sobre de les altres, ja que **conserva integrada una torre de defensa del nucli**.

Vista general de Santa Fe a principis de segle XX en la qual sobresurten els principals edificis del poble: Sant Pere en primer terme, el castell al fons i la torre de cal Franquesa. Fons Salvany, Biblioteca de Catalunya.

Vista del castell de Santa Fe a principis de segle XX en què encara podem veure l'edifici senescal fons a la coberta. Fons Salvany, Biblioteca de Catalunya.

L'edifici més singular del nucli és l'**església de Sant Pere de Santa Fe**. Es tracta d'una església **romànica d'una sola nau i absis** en la qual s'han afegit ampliacions posteriors importants com el campanar. En unes petites **excavacions** feses a l'interior (2005), fou possible localitzar un parell de **tombes del segle XVIII**, així com evidències de **sitges de gra** i material ceràmic que ens situen en **Fetapa de formació del poble, segles XI-XII**. Precissament, en aquesta etapa de fundació del poble rau un dels punts d'interès vinculats a la toponímia del nucli, i és que la duplicitat de noms de sants entre poble i església, Santa Fe i Sant Pere, fa pensar en una advocació anterior a la consagració del temple i, per tant, anterior a la fundació del poble.

Detall del gran portal adovellat d'entrada al poble, any 1560. Fons Durruti i Sureda. ACDU.

Detall de la finestra gòtica de la primera planta del castell.

Les Olugues

Santa Fe és un dels tres nuclis que conformen el **municipi de les Olugues**, el qual **comprèn també** el poble de les **Olugues**, que n'és el cap, i **Montfalcó Murallat**. Situat ara en un dels principals eixos viaris del país (C-25), històricament havia estat un petit municipi agrari poc concorregut. **El nucli de Montfalcó és una excepcional vila closa declarada bé cultural d'interès nacional**, completament tancada i només accessible per un portal, excel·lentment restaurada.

Castell renaixentista de les Olugues.

Vista de Montfalcó Murallat des de la vila closa de Santa Fe.

MÉS AL TEU MÒBIL

PRODUCCIÓ
 (IN)STU Països i Turisme (www.in-stu.cat)
 Gestió i Projectes (www.gestioi.com)
 L'ajuntament de Santa Fe (www.santafe.cat)
 Adria Cidra

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Sant Antolí
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

SA.

Segarra

La Segarra

Sant Antolí

El terme de Ribera d'Ondara es creà a partir de la fusió dels antics municipis de **Sant Pere dels Arquells i de Sant Antolí i Vilanova**, el darrer dels quals, Sant Antolí, és el sector més antic del poble, ja que la zona de **Vilanova fou edificada modernament**. El nucli primigeni, situat a l'esquerra del riu d'Ondara, sorgí altonat a l'entorn del castell i de l'església romànica de Sant Antolí.

En l'**antiga església parroquial de Sant Antolí**, l'edifici més destacable del poble, encara es conserven elements del temple romànic del **segle XI**. A la darrera del segle XIV, l'edifici es va ampliar pel sud afegint una **segona nau d'estil gòtic**. Finalment, al segle XVIII, es féu la darrera ampliació incorporant a la nau romànica la capella dedicada a **sant Isidre**, on es venerava una **reliquia del sant**. L'església va perdre la seva preeminència l'any 1950 quan s'inaugurà l'actual església parroquial de **Santa Maria** a la part baixa del poble, al costat dret del riu d'Ondara. Actualment, l'antiga església està restaurada i l'entorn, condicionat com a lloc d'esbarjo, disposa d'una magnífica **terrasa mirador** des d'on es pot albirar bona part de la comarca.

Al costat de l'església hi havia situat l'antic **castell** del segle XI. Al llarg de la història fou propietat de diferents nissagues, les més destacades de les quals van ser els Almeric i els Erill. Els **Almeric**, a mitjan **segle XV**, foren els encarregats d'**adaptar l'antic castell** a les funcions de **palau fortificat**, d'estil **gòtic**, del qual actualment només en resten alguns murs i estructures. Per la seva banda, els Erill foren importants perquè esdevingueren la darrera família noble que posseï el castell, des del segle XVI fins al XIX. Actualment, fruit de les últimes transformacions en habitatge i coberts agrícoles, la part més ben conservada són les **cavallerisses**, formades per diversos espais intercomunicats i coberts amb voltes de creueria. El **nucli antic** actual està format per uns pocs carrerons que baixen a migdia i a ponent de l'antic castell, al voltant del qual les façanes exteriors de les cases conformaven la **muralla de la vila closa**.

La part de la vila coneguda com a **Vilanova de Sant Antolí** fou edificada a partir de la segona meitat del segle XVI per repoblar la part baixa del poble, a l'esquerra de l'Ondara. Els punts més emblemàtics de Vilanova són l'**Ajuntament** i la nova església parroquial de **Santa Maria de Sant Antolí**.

Vista de l'església als anys seixanta del segle XX. Fons Duran i Sempere. ACSG.

La casa d'hostes (cal Sastre) situada al costat del castell en de la muralla antiga. Foto: Giacomo Oleva.

Vista de Vilanova als anys seixanta del segle XX. Fons Duran i Sempere. ACSG.

Ribera d'Ondara

El terme de Ribera d'Ondara el conformen **Montpaleu, Montfar, Pomar, Briançó, Sant Pere dels Arquells, Rubiñat i Gramanell**, a més dels llogarets dels **Hostalets i Lindars**, les caseris de la **Sisquella** i els despoblats de **Timor, Montpaó, Montlleó i Mas Claret**.

La majoria dels pobles tenen un **origen medieval** i cal destacar-ne les significatives **esglésies romàniques** de **Santa Maria de Rubiñat, Santa Maria de Montlleó i Sant Pau de Narbonsa de Pomar**. Un element natural d'interès és el **Torrent Salat**, que rep aquest nom per les seves aigües amb propietats **medicinals**, les quals havien estat comercialitzades per tot el món a finals del segle XIX amb el nom d'**Aigua de Rubinat**. L'empresa va funcionar fins als anys 40 del segle XX.

En definitiva, una bona oportunitat per fer-se una idea de la diversitat del patrimoni segarrinenc, amb cases fortes, esglésies romàniques, colònies medievals i restes d'antics castells, és mitjançant la **Ruta dels Turons**, de 23 km de recorregut i òptima per fer en BTT.

Fotografia de la residència medieval dels propietaris de la planta constructiva coneguda com la Torre del Francès i detall d'un cartell d'alguna Rubinat. Llinars del Riudor de finals del segle XIX. Foto: Jaume Borràs (G. 198).

MÉS AL TEU MÒBIL

PRODUCCió
INSTITU Parcament i Turisme (www.institu.cat)
Gestió de Projectes (www.gestio.cat)
Lleida Gràfic (www.lleida.cat)
Ariades Oleva

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Sanaüja
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

S.

Segarra

Sanaüja

La Segarra

La vila de Sanaüja està situada a la vessant d'un dels **castells més antics de la Segarra**, el castell de Sanaüja. Antigament, l'entorn de Sanaüja ja havia estat habitat, tal com reforça el **topònim preromà** del lloc (*zani-gala*, que es pot traduir com "el guardià de dall"). No obstant això, **el poble actual** s'originà entre els **segles X i XI** quan el curs del Llobregós esdevingué frontera i s'edificà entorn del castell el primitiu clos mural·lat i la petita església romànica de Santa Magdalena. Posteriorment, el clos va créixer cap al sud amb els actuals carrer Major, del Form i de l'Aigua, tots ells envoltant el centre neuràlgic del poble, la plaça Major.

Un dels esdeveniments importants del poble, fou la construcció de l'església gòtica de Santa Maria de la plaça al s. XIV. No obstant això, la gran **transformació urbana** es va produir al **segle XVI** quan el **bisbat d'Urgell** va decidir establir una **residència temporal al poble**. Per altra banda, també s'efectuà la conversió de l'antic castell medieval en un **palau residencial**, moment en què possiblement s'aixecà el campanar de cadireta (segles XVI-XVII) del castell, així com algunes reformes en cases nobles. A partir del **segle XVIII** i **també del XIX**, època de **creixement econòmic** en zones agrícoles, s'efectuaren moltes **millores en paleïeres, molins i masoveries**, així com l'**ampliació de grans masos i cases nobles**. Aquesta etapa va culminar amb la construcció de **nous barris** extramurs com és el cas dels **Valls**, a principis de **segle XX**.

Finalment, cal ressaltar un element fora mural·les, **el pont medieval**, construït entorn dels segles **XIV-XV**, és un dels exemples més bonics de la seva tipologia. I també, la col·lecció d'**esteles funeràries del cementiri** i el petit carrer de la **Portelleta**, un dels elements més interessants de Sanaüja.

Plaça Major

La **plaça Major de Sanaüja** és caracteritzada pel conjunt format per l'estructura porxada a tot el voltant i la presència de l'església parroquial de Santa Maria. L'**estructura porxada** mostra una **varietat de trams i estils** que correspondrien a les reformes que les diferents cases que conformen la plaça han viscut individualment. Així doncs, malgrat l'origen medieval, possiblement, veiem una estructura molt vinculada a les transformacions viscudes al llarg del segle XVI. Alguns dels **porxos més destacats** serien, per antiprimer, els que s'ubiquen entre cal **Segimon i cal Xurriquera** (sector sud) o el que trobem a la cantonada de cal **Roses** conservant l'anomenat "pil·lar del rei", únic pilar massís de la plaça. També són interessants les façanes, entre les quals destaquen les del **cal Palau**, **cal Carrisser** o **cal l'Entic**, que conserven la presència dels edificis dels segles XVI-XVII.

Cal destacar, també, l'església de Santa Maria. L'edifici actual, d'estil gòtic tardà, s'edificà entre 1509 i 1515 i substituï l'antic edifici romànic, segurament promocionat per la voluntat del bisbat d'Urgell d'adequar l'entorn de la seva residència. L'element més singular de l'església era l'altar major, excel·lent obra barroca (segle XVII) que fou destruïda durant la Guerra Civil.

Finalment, un element curiós de la plaça és el campanar. Fou edificat arran de la necessitat existent de substituir el campanar que hi havia al castell, el qual es trobava molt malmat. Tot i que en un principi es volia construir a l'església, es va desestimar la proposta perquè es va considerar que aquesta no resistiria el seu pes.

Fotografia de detall dels pilars de la plaça **Fany 1916** (Font: Salvany, BC) i una vista general de la plaça feta per **Assens Duran i Sempere** on veiem la plaça quadrada amb una esplanada, amb la façana de la Torre com a més destacable (edifici central de la dreta) (Font: Duran i Sempere, AC50).

MÉS AL TEU MÒBIL

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Sant Guim de Freixenet
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

SGF.

Sant Guim de Freixenet

El municipi de Sant Guim de Freixenet es troba entre les valls del riu Sió i de l'Ondara. El terme comprèn deu nuclis, nou dels quals són poblacions històriques datades entorn del segle XI: la Rabassa, Freixenet de Segarra, la Tallada, Sant Domí, Sant Guim de la Rabassa, el Castell de Santa Maria, Altsalló, Amorós, Mello i Palamós. No obstant això, el desè nucli, Sant Guim de Freixenet, fou el de fundació més recent (finals del segle XIX fruit de la revolució industrial) i actualment és cap de municipi i el més gran.

Sant Guim de l'Estació

L'origen del poble es basa en l'obertura de la línia de ferrocarril Barcelona – Lleida passant per Manresa i Calaf. Aquesta línia va entrar en funcionament l'any 1860 però no fou fins al 1885 quan es va construir l'estació de Sant Guim. L'estació (la més alta del recorregut, a 732 metres), amb el temps, va acabar esdevinent el poble de Sant Guim de l'Estació, o de Freixenet, com es coneix actualment.

Arribada del tren a l'estació de Sant Guim als anys 1900. Aj. Sant Guim de Freixenet

El tren s'obrupa després de la nevada grossa de l'any 1944. Aj. Sant Guim de Freixenet

Tradicionalment, l'ajuntament estava ubicat al nucli de Freixenet, que era el més gran. Als anys trenta, però, el poble de Sant Guim ja havia crescut molt i les autoritats van desplaçar-hi l'ajuntament, que durant la Guerra Civil va canviar un parell de cops d'ubicació, fins a quedar definitivament establert un cop acabada la guerra.

L'estació de Sant Guim es va convertir en un punt de concentració de mercaderies, sobretot per donar sortida al cereal i palla de la zona, i també moviments de població. Per aquest motiu, ràpidament es van anar construint edificis i serveis a l'entorn de l'estació (magatzems, habitatges, botigues, etc.). Així doncs, a principis de segle es comença a edificar el barri del Mig i el de Dalt, pròxim a la carretera de Calaf. Poc després, als anys vint, s'iniciaren algunes obres d'edificis més singulars del poble, com és la església del Sagrat Cor, iniciada l'any 1923, inaugurada el 1928 i completada el 1965 amb l'acabament del campanar.

Vista aèria de Sant Guim comparada entre els anys 1945 i 2014. Font: ICC

Vista del carrer major des del pas a nivell. Any 1949. Aj. de Sant Guim de Freixenet

El Sindicat Agrícola

No obstant això, l'edifici més emblemàtic del poble és el majestuos magatzem de blat. El magatzem, conegut com el **Sindicat Agrícola**, és un edifici modernista de tres naus dissenyat per Cèsar Martinell. Aquest arquitecte, deixeble de Gaudí, va ser autor d'una quarantena de cooperatives al camp català (moltes d'elles incloses en les anomenades "catedrals del VI"), en les quals va emprar com a fet distintiu els arcs equilibrats d'obra vista: els arcs de catenària.

Actualment, és un edifici de propietat privada i l'accés està restringit a l'autorització dels propietaris. La construcció del magatzem de Sant Guim fou promociionada pel Sindicat Agrícola de Cervera, al qual interessava tenir un magatzem al peu de l'estació per facilitar el transport del blat. Els terrenys comprats l'11 de febrer de 1921 costaren 5.100 pessetes i el 13 de maig de 1921 es va fer l'estudi dels plànols.

El Sindicat Agrícola, Aj. de Sant Guim de Freixenet

El Sindicat Agrícola interior, Aj. de Sant Guim de Freixenet

Es creuava com arcs de catenària a l'arc que reproduïa exactament la morfologia d'una corba catenària invertida, i tot el conjunt es la forma ideal per l'arc que s'apuntava a mateix. És una casa d'igual longitud, amb una gran es fallada, més petit es l'espai horitzontal de la punta d'arrencada, i per tant, es poden obtenir grans altures amb mínims empenques laterals.

MÉS AL TEU MÒBIL

PRODUCCió
 (IN)STU Placemans i Turisme (www.in-stu.cat)
 Gestió de Projectes (www.gestio.cat)
 L'Espai Gràfic (www.lespau.cat)
 Antoni Clua

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Sant Guim de la Plana
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

SGP.

La Segarra

Sant Guim de la Plana

El poble de **Sant Guim de la Plana**, antigament anomenat **Sant Guim del Llor** o Desllor, es troba vora el **torrent de Terrauba**, situat geogràficament al **cor de la Segarra**. La primera notícia que en tenim és de l'any **1065**, fa referència al seu antic castell, que formava part del terme del **castell de Llor**. A la segona meitat del segle XII es documenta el linatge dels **Sanguin** com a senyors del lloc. Posteriorment en foren propietaris els **Sacres** i des del segle XVIII els **marquesos de Santa Maria de Barberà**.

El **castell**, situat a la part més alta, i els **carrers del nucli històric** són l'aspecte arquitectònic més excepcional del poble. **Val la pena** fer una passejada pels carrers i passos coberts per **descobrir el traçat** irregular i desenvolupat, pràcticament inalterat des de l'**Fedat mitjana**. La majoria dels edificis, malgrat les modificacions posteriors, daten entre els segles XVI i XVIII. D'aquests edificis el més destacat és, sens dubte, l'antic **castell del segle XII**, del qual queden poques evidències, atès que al segle XVI fou transformat en un **casal d'aire renaixentista**. Al llarg del temps ha estat objecte de moltes altres reformes fins al punt que, avui en dia, es troba dividit en diversos habitatges particulars. Finalment, cal fer esment de l'església parroquial de **Santa Maria**, en la qual encara es conserva la **talla romànica de la mare del dós de Sant Guillem**. L'actual edifici, que ha viscut l'última gran reforma a la darreria del segle XIX, fou basat sobre l'antiga església romànica del segle XII, de la qual encara es conserven alguns murs.

Vista del castell i de l'església de Santa Maria al principi del segle XX. E. Bona i Vilatorrada. Centre Excursionista de Catalunya.

Detalls del característic traçat urbà de Sant Guim.

Pesebre vivent dels oficis perduts

L'estat de conservació del nucli antic dona un encant especial al poble i és un escenari perfecte per a la representació del **Pesebre vivent dels oficis perduts** que se celebra des de 1982 durant les festes de Nadal. Pels carrers i a l'interior de les cases, a banda de les escenificacions bíbliques, gairebé tres-cents figures representen antics oficis que han anat desapareixent de les nostres terres amb la industrialització. Es tracta del pesebre vivent més antic de la demarcació de Lleida i ha estat declarat d'**interès turístic** per la Generalitat de Catalunya.

Escenes del mercat i la cova del Pesebre vivent dels oficis perduts. Foto: Jaume Oliba.

Façana del castell de Vicfred, en el qual s'atorjaven personatges com Felip V, el pretendent Carles de Borbó i Amadeu I de Savoia.

MÉS AL TEU MÒBIL

PRODUCCIÓ
 (IN)STIU (Parets) i Turisme (www.in-stiu.cat)
 Gràfics i Publicitat (www.grafics.com)
 L'Ateneu Gràfic (www.lateneu.cat)
 Atila Oliba

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Monestir de Sant Ramon
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

SR.

Segarra

La Segarra

Monestir de Sant Ramon

El santuari dedicat a **sant Ramon Nonat** fou fundat al lloc on s'aixecava una **antiga capella** dedicada a **sant Nicolau**, prop de **Portell**, allà on la tradició assenyala que hauria estat enterrat. Entorn de la petita capella, l'any **1625** es va edificar un asiler convent que fou ampliat cent cinquanta anys després. El santuari, el qual va pertànyer als **mercedaris** durant gairebé set-cents anys, fou molt promocionat a partir del segle XVI quan el papa va autoritzar el culte a sant Ramon, religiós mercedari i cardenal fill de Portell, nascut el 1204 i mort a Cardona l'any 1240.

La **gran transformació** del santuari fou a partir de l'any **1675** quan el general de l'orde mercedari, Pedro de Salazar, inicià la remodelació del convent, que s'allargà fins a l'any 1730 per donar cabuda a l'augment dels fidels que s'acostaven fins al poble. **L'etapa més complicada** per al monestir fou després que els mercedaris en van perdre l'autoritat amb les desamortitzacions eclesiaístiques de mitjan **segle XIX**. A l'inici del segle XX l'estat va entregar l'administració al bisbat de Solsona, qui en feu donació de nou als mercedaris. Aquesta administració es va mantenir al llarg del segle XX a excepció dels anys de la **Guerra Civil**, durant els quals el monestir va canviar radicalment d'ús per convertir-se en **taller de cotxes**.

Postal antiga i acolorida del santuari de Sant Ramon on la qual destaca la seva situació isolada among dels camps.
Fons: Duran i Soler, ACSC.

Vista de l'antic nauada barroc de Sant Ramon evanat durant la Guerra Civil, 1918.
Fons: Soler, SC.

Els Tres Tombs

Conta la **legenda** que la ubicació del monestir de Sant Ramon a Portell es deu al fet que, **després de la mort del sant**, s'originà un **conflicte** entre els **comtes de Cardona**, els **villatans** de Portell (vella natal) i els **mercedaris** sobre el lloc on havia de ser enterrat. Per resoldre la disputa es va posar el **cos sobre una mula cega** i es va deixar que el sant decidís allà on volia ser enterrat. La mula es dirigí a l'**ermita de Sant Nicolau** de la Manresa, punt en el qual va donar tres voltes sobre si mateixa i **va caure morta**. Aquest fet és el que ha donat origen a la tradició dels **Tres Tombs** que, el dia de la festa de **Sant Ramon** (31 d'agost), donen al voltant del santuari cavalcades i vehicles a motor.

Santuari

Declarat bé cultural d'interès nacional (**BCIN**) l'any **1980**, l'actual santuari i monestir mercedari es basa en la gran reforma feta entre els segles XVII i XVIII. L'església és d'una sola nau coberta amb volta de canó i està coronada per una **cupula** situada a **33 metres d'altura**. La nau disposa de vuit capelles laterals, ornamentades amb retaulos provinents del convent de la Mercé de Lleida. Però l'element més interessant és, sens dubte, la **portalada barroca** de la qual destaquen

Un detall i format destacat de la portalada barroca és que les 4 grans columnes són exemptes de la pared, fet força excepcional.

Vista del claustre l'any 1918 i vista actual. Fons: Soler, Biblioteca de Catalunya.

quatre grans columnes salomòniques de pedra fustes d'una sola peça. Al cos superior hi trobem la imatge de sant Ramon presidint el conjunt i, al centre, ressalta l'escut de l'orde de la Mercé. Finalment, el santuari es completa amb l'edifici del **claustre** de dues plantes adossat a l'església. L'imponent claustre, compost de **vint-i-vuit columnes**, destaca per la seva **belleza** i, sobretot, pel brocal de la cisterna.

MÉS AL TEU MÒBIL

PRODUCCIÓ
INSTITU Palearoni i Turisme (www.institu.cat)
Gestió: Projectes (www.projectes.com)
Llapis Gràfic (www.lapisgrafic.com)
Artista: Clava

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Pallerols
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

P.
Segarra

Pallerols

El poble de Pallerols es troba al nord del municipi de Talavera, a la dreta de la vall del riu d'Ondara, on forma un sol nucli amb el despoblat d'Ondara. Després de la conquesta, al segle XI, el poble de **Pallerols** i el **castell d'Ondara** foren senyoriats pels Alemany de Cervelló i posteriorment pels Cervera, fins que passaren al domini reial directe. Al segle XIV el poble fou venut a la nissaga dels **Queralt** i, més endavant, als **Aimeric**, que l'integren a la baronia de Sant Antolí. Al segle XVI, per aliances matrimonials, va arribar als **comtes d'Erill**. Per la seva banda, el castell d'Ondara passà a ser propietat del monestir de **Santes Creus**, que el mantingué fins a la desamortització.

Sant Jaume de Pallerols

Sant Jaume de Pallerols és, sens dubte, el monument amb el qual s'identifica el poble, ja que és una de les esglésies de referència del **camí de pelegrinatge català a Sant Jaume de Galícia**. D'aquesta església ja es té constància l'any 1093, moment en què els senyors de Montlleó la cediren a l'abadia de Montserrat.

Originalment era un edifici d'estil **romànic** d'una sola nau coberta amb volta de canó i amb un absis semicircular a l'est. Entre els segles XVI i XVI davant la constant arribada de pelegrins, s'augmentà amb la construcció d'una segona nau d'estil **gòtic** adossada a la banda sud amb coberta de volta estrellada. A més, també s'incorporà damunt de la figura oest un extraordinari **campanar de cadireta** de quatre ulls amb dos pisos sobreposats.

La vinculació amb Sant Jaume és ben visible, fins al punt que hi podem trobar un panell d'imatges del sant. La primera, que és exterior, s'ubica dins una fornícula situada damunt l'antiga portada gòtica. La segona, interior, és una talla del segle XVIII amb els atributs de pelegrí. Finalment, cal dir que els pelegrins poden segellar la **credencial** en passar pel poble durant tot l'any; encara que la major afluència es dona el primer dissabte d'octubre, en la **trobada anual** de pelegrins del camí de Sant Jaume.

Vista de l'església, en la qual destaca la portada gòtica tapada. Foto: Antoni Oñca

Planta de l'església on s'observa la porta tapada i la ubicació de la coberta estrellada.

El municipi de Talavera

El municipi de **Talavera**, al sud-est de la **Segarra**, afronta amb les províncies de Barcelona i Tarragona. El terme municipal el formen els pobles de Talavera, amb el vilatge de Saró, el nucli més alt de la **Segarra** (927 m), **Pallerols**, **Pavia**, **Bellmunt de Segarra**, **Civís**, amb els antics llocs del **Bardell** i de **Montfred**.

A més del poble de Pallerols és recomanable fer una visita al **nucli antic de Talavera**, on podem observar les restes de l'antic **castell** i l'**església** d'origen romànic de **Sant Salvador**, tot i que es reformà en estil neoclàssic. Dins l'església s'hi guarda un **sarcòfag de pedra** del segle XIV amb un relleu sobre la tapa de les figures jacentes d'un cavaller i una dama, les despulles dels quals es conserven dins. El poble manté evidències de la seva antiga **vila closa**, que conserva l'estructura de carrers estrets i alguns de coberts, i un petit **carrer jueu**. A l'oest del nucli hi ha situada una **torre de guaita** medieval, anomenada popularment el **Molí de Vent**.

A l'extrem sud del terme hi ha l'antic nucli de **Montfred** i l'església romànica de **Santa Fe de Montfred**, prop de la qual **naix el riu d'Ondara**.

Fitxa de terme de les tres províncies de l'any 1889 en la que es pot llegir: **Pinerols** / **Llaró** / **Talavera**.

El paleratge de Santa Fe de Montfred es caracteritza per la panoràmica de l'altiplà, els camps de cereals i els molins de vent.

MÉS AL TEU MÓBIL

PRODUCCió
 (IN)STU Pinerols i Turisme (www.instu.cat)
 Gestió de Projectes (www.gestio.cat)
 L'Espai Gràfic (www.laespai.cat)
 Antoni Oñca

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Tarroja de Segarra
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

TS.

Tarroja de Segarra

El terme més petit de la comarca de la Segarra (7,61 km²) s'emplaça a la vall mitjana de la **ribera del Sió**, a la confluència d'aquest riu amb el torrent de Valls. El nucli de Tarroja és l'únic que trobem al terme i es troba en una petita elevació del terreny des de la qual s'obté una bona panoràmica de la part baixa de la Segarra.

Tarroja fou fundada al **segle XI** fruit del procés de **repeblament** dels comtats catalans. Així doncs, a l'entorn d'un petit **castell fronterer** es construí una vila closa, a la plaça central de la qual es va edificar un petit **temple romànic**. Amb el pas del temps i el **creixement urbà** els murs del clos s'han desdibuixat molt. No obstant això, la **trama urbana medieval** encara **visible** és interessant pels petits trams de carrers coberts com el carrer de l'Església, el del Molí i el carrer de Balc. Històricament, el terme de Tarroja fou **domini dels senyors de Cardona** des que, l'any 1217, Agnès de Tarroja es casà amb el vescomte Ramon Folch IV de Cardona i totes les seves propietats s'incorporaren al gran casal fins a la desamortització del segle XIX. Cal dir, però, que la **primera citació** del terme data de l'any **1040** en l'acta de consagració de Santa Maria de la Seu d'Urgell.

Del conjunt d'edificis que trobem a l'interior de la vila closa, la major part s'han d'emmarcar en les **reformes generals** que es dugueren a terme al **segle XVIII** fruit de la bonança econòmica del camp català. Així doncs, l'església de **Sant Salvador**, d'origen romànic tot i que en queden pocs vestigis originals, fou molt transformada en aquest període per bastir l'edifici actual, del qual destaca la **gran portalada barroca**. El temple fou consagrat l'any **1795** i pagat en bona part per les famílies de les cases Capell i Tella, juntament amb la col·laboració d'alguns veïns del poble.

Casa Sileta o casa Capell

L'edifici més singular per les seves característiques i per la tradició al llarg dels segles al poble de Tarroja és la **casa Sileta** amb més de vuit-cents anys d'història, Deslor (XIII-XVI), Alinyar (XVI), Capell (XVII-XX), Sanromà (XX) i actualment Sileta. El casal, situat al costat de la placeta del Portal de Balc, al sector meridional del poble, conserva la presència d'un casal senyorial d'estil renaixentista. L'edifici fou construït a partir del segle XIV, i reformat notablement en èpoques posteriors. Un element singular és la **gran escalinata** amb **baranes de foja** construïda a principi del **segle XIX**.

Columbus de Terra Rubra

Hi ha una tradició oral que diu que **Cristòfol Colom era fill de Tarroja**. L'historiador americà Charles J. Merrill recollint els estudis de Lluís Ullós i de diversos investigadors catalans, es refereix en aquesta idea. Els punts forts vinculats a Tarroja són, d'una banda, la forma llatina del topònim, que seria **Terra Rubra** o **Terra Rubra** i, per tant, el mateix nom de lloc que els primers biògrafs del navegant van designar com a **terracol natal**. D'altra banda, els patrons de Tarroja, **Sant Salvador** i la **Immaculada Concepció**, coincideixen amb el nom amb què foren batjades **les dues primeres illes descobertes** per l'almirall al Carib l'any 1492.

En definitiva, no tenim avui en dia proves documentals per poder afirmar que Cristòfol Colom fos segarrenc i caldrà que aquesta investigació, com tantes altres, segueixi avançant per aportar noves dades. Només així s' esclarirà la possible relació de Colom amb la vila de Tarroja.

MÉS AL TEU MÒBIL

PRODUCCIÓ
[INSTITU] Patrimoni i Turisme [www.institu.cat]
Gestió: Projectes i [www.gestio.com]
Llapis Gràfic [www.llapis.com]
Autors: Círcul

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Monestir de Cellers
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

C.
Segarra

Monestir de Cellers

Detall de la planta de l'església i detall de la planta de la cripta fetes per L. Olibich, J. L. Puella.

Vista del monestir que encara la rectoria estava adossada a la façana de l'església als anys 60 del segle XX. Foto Doran i Sureda. AC30

Vista del doble pis format pel presbiteri i la cripta

Orígens del monestir

La **primera referència documental** existent del monestir s'insereix en una donació a Santa Maria de la Seu del castell de Figuerola de l'any **986** amb el nom de «domum Sancti Celsionii... qui est in terra de Sellesas». Poc més de 50 anys després, a l'any 1038, en una segona donació, s'entreguen les esglésies de Sant Martí i Sant Celdoni de Cellers als **freres Guillem, Seniofred i Galid** perquè hi residixin i serveixin a Déu i Santa Maria. És en aquest context que hem d'ubicar la **fundació del monestir**, però tot i així, hi ha alguns clarobacs sobre els orígens. Tenint en compte això, la **toponímia** del lloc ens podria indicar un **origen monàstic anterior**, vinculat a **celles eremítiques**, que l'**arribada de les relíquies** dels sants (Celdoni i Ermenter els quals foren soldats romans martiritzats a Calahorra i traslladades possiblement per refugiar-les de la dominació sarraïna) haurien transformat en un **monestir canònic**.

El següent intent per tal de revitalitzar la vida monacal a Cellers fou a finals del s. XI quan es dona el monestir a **Sant Martí de Tavernoles**, convertint-lo en un **priorat**, però sense gaire més èxit. Resultat d'això a l'any **1399 es traslladen les relíquies** a l'església parroquial de **Cardona**. Un trasllat molt polèmic, ja que el **Comte Ramon Folch** de Cardona fou acusat de **robar-les** i va necessitar la signatura d'un **decret apostòlic d'absolució del Papa Benet XIII** per haver traslladat les relíquies **sense llicència legítima**. El conflicte, finalment es resolgué amb el retorn d'algunes d'elles al monestir per garantir-ne la pervivència de vida espiritual, esdevinent les **processons** amb les relíquies per a demanar **bona pluja pels blats** com a principal esdeveniment. Actualment les relíquies es veneren en la "Festa del Perdó", que aplega els veïns cada any el diumenge abans de Rams.

El monestir

L'església de Sant Celdoni i Ermenter de Cellers és un edifici de **planta excepcional**. L'edifici **netament romànic** pel que fa als absis, actualment es troba envoltat parcialment per edificacions posteriors. La principal és la **rectoria**, edifici construït el **segle XVIII** que antigament estava adossat a la façana de l'església, del qual s'ha conservat el **Fiscal consagrat com la Caseta dels Sants** (espai cobert i obert del s. XVI-XVIII) per tal d'oferir un espai d'acollida abans de l'entrada a missa, hospedatge i acollida per pobres i peregrins, i punt de reunió i menjar en celebracions situat a mitja.

Rectoria i església conformen un pati interior des del qual s'accedeix a l'església. La **portalada d'entrada**, refeta a les darreries del segle XIX seguint factura d'**imitació romànica** conserva un interessant treball de forja a la porta adossada amb ferros del segle XVIII, en el que es pot llegir: **RECIBI PROPIA MOCLETA FOLCHA 1763**.

L'església, que **fou incabada**, està formada únicament per l'absis principal, dos més de laterals, i el **creuer reconverit en la nau**. Exteriorment, l'absis principal destaca per la senzillesa de les seves línies, i pel que possiblement foren els arrencaments d'una decoració de lesenes i ornamentals que tampoc foren completades. Per sobre els absis s'alça una **volta ogival** interior mitjançant quatre arcades decorades al farrencament per escuts neoclàssics, que mostren molts símbols dels sants maritins. Exteriorment la volta es convertí en un **cimbori** quadrangular, refet possiblement la segona meitat del s. XIX després que un **incendi** arrasés l'edifici. La coberta està coronada amb un campaner d'espissaliva de dos pisos. Al interior, a la singularitat de la planta s'hi afegeix un **presbiteri elevat** dos metres per sobre de la cripta.

La cripta

L'entrada és una **portalada romànica** (refeta sencera al XIX) amb dues columnes i capitells esculpits per banda. L'espai interior està dividit en sis parts a partir de **quatre columnes** cobrades que formen un dossier o baldaquí a la seva part central en el qual podria haver-hi hagut un candelabre per guardar les relíquies dels sants.

Els **capitells** són l'element més singular de la cripta. En conjunt mostren unes formes i **decoracions similars**, on els quals ressalten grans **fors rodones** i **rosetes humans** amb un aire gòtic. Un fet a remarcar és l'abac, ben treballat i amb motlures. No obstant això, cal parar atenció que és necessari un estudi detallat dels capitells que permetin portar una mica més de llum a l'autoria, època i procedència del conjunt.

Interior de la cripta

Detall d'un dels capitells on destaca el motiu escultòric i la forja.

MÉS AL TEU MÒBIL

Col·laboració i assessorament: M. Codina i E. Marqués

PRODUCCIO: (P)ESTU Patrimoni i Turisme (www.esto.cat) Geosiba Projectes (www.geosiba.com) L'Espai Gràfic (www.elspaigrafic.com) Antoni Oliva

Recull del projecte desenvolupat

Cartellera: Les Cases de la Serra
Mida gràfica: 600 x 1356,5 mm

CS.

La Segarra

La Segarra

Les Cases de la Serra

Les Cases de la Serra és un **enclavament** situat al **terme de Sanaüja** pertanyent al municipi de **Torrefeta i Florejacs**. Geogràficament, és curiosa la seva ubicació fronterera entre els termes de la Segarra, la Noguera i el Solsonès. Aquest enclavament està format per un **conjunt de masos**, propie de la zona del Solsonès per les seves dimensions i categories, que responen al **poliament més tradicional de la Catalunya Vella**. Del remarcable conjunt de masos que s'aglutinen a les Cases de la Serra —el **mas Pujol** i el **mas Garriga**—, els més destacables són el mas Pujol, per la seva vinculació directa a l'**església romànica de Sant Pere del Pujol** així com per les estructures relacionades amb l'exploració del territori com el singular **cup**, i el **mas de la Vila**, per la seva bona fàbrica arquitectònica.

El mas de la Vila es caracteritza per ser una masia d'una **excel·lent fàbrica de carreus escairats** i alguns elements defensius com els **dos matacans** que protegeien les portes d'entrada que l'assimilarien a les **cases fortes** que podem trobar en zones properes del Solsonès i la Noguera. Són interessants també alguns elements arquitectònics com la presència de **grans finestres renaixentistes**, les **mènsoles** que suportaven una desapareguda **canal de pedra**, en una de les quals hi ha esculpint un rostre humà, i l'atractiu rellotge de sol situat al vèrtex de les cantonades sud-est del mas. Cal remarcar, també, que el mas de la Vila, com el **mas Garriga**, tot i que de menor entitat, disposa d'una **petita capella familiar**.

Vista del curiós cup elevat de mas Pujol.

Figuera principal del mas de la Vila on el que destaca la qualitat dels carreus dels seus murs i el motric definitiu sobre la finestra i porta d'entrada. Foto: Joan Placid Sala.

Sant Pere del mas Pujol

Sant Pere del Pujol és una **petita església romànica** documentada ja al **segle XI** amb el nom de **Pujol** en un inventari de les percepcions del bisbat d'Urgell de les **terres del castell de Sanaüja**. L'església, que mai no va arribar a ser parroquial, fou molt **transformada al segle XVI**. Està tancada dins el clois que conforma el fossar. La **porta d'accés**, situada a l'est, està decorada amb un **senzill arc de mig punt adovellat**, però els elements més singulars són l'**absis semicircular original**, el qual està decorat amb **lesenes i arcuacions lombardes**, i el campanar de cadireta de doble ull construït sobre el mur de la nau.

Detall de la decoració discastrada de l'absis en relació amb l'arcuació cega i la finestra de doble espadanya. Foto: Albert Moya.

Al fossar de l'església destaca una petita **ossera del segle XII decorada** amb dotze flors de dotze pétals i un conjunt de **quatre esteles discoidals**.

Un altre element interessant és el **comunidor** que trobem pròxim a l'església i que segons la tradició local s'**utilitzava per beneir el terme**. És una estructura senzilla, de distància incerta, similar a un altarot, d'una mena que sovint es reconvertiren en creus de terme.

Detall de l'ossera en què podem veure reproduïda la flor de 12 pétals, esculpida 12 vegades entre veus i lips. A l'església podem veure en detall del motric fonsat.

MÉS AL TEU MÒBIL

PRODUCCIÓ
INSTITUT Patrimoni i Turisme (www.institutpatrimoni.com)
Gestió de Projectes (www.gestio.com)
L'altre Gràfic (www.altregrafic.com)
Autors: Círcul

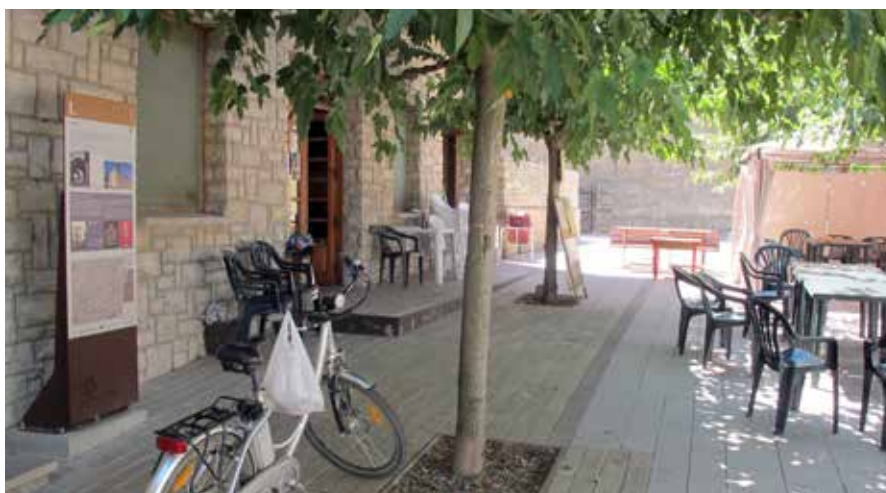
RECULL FOTOGRÀFIC CARTELLERES I
ACTUACIONS

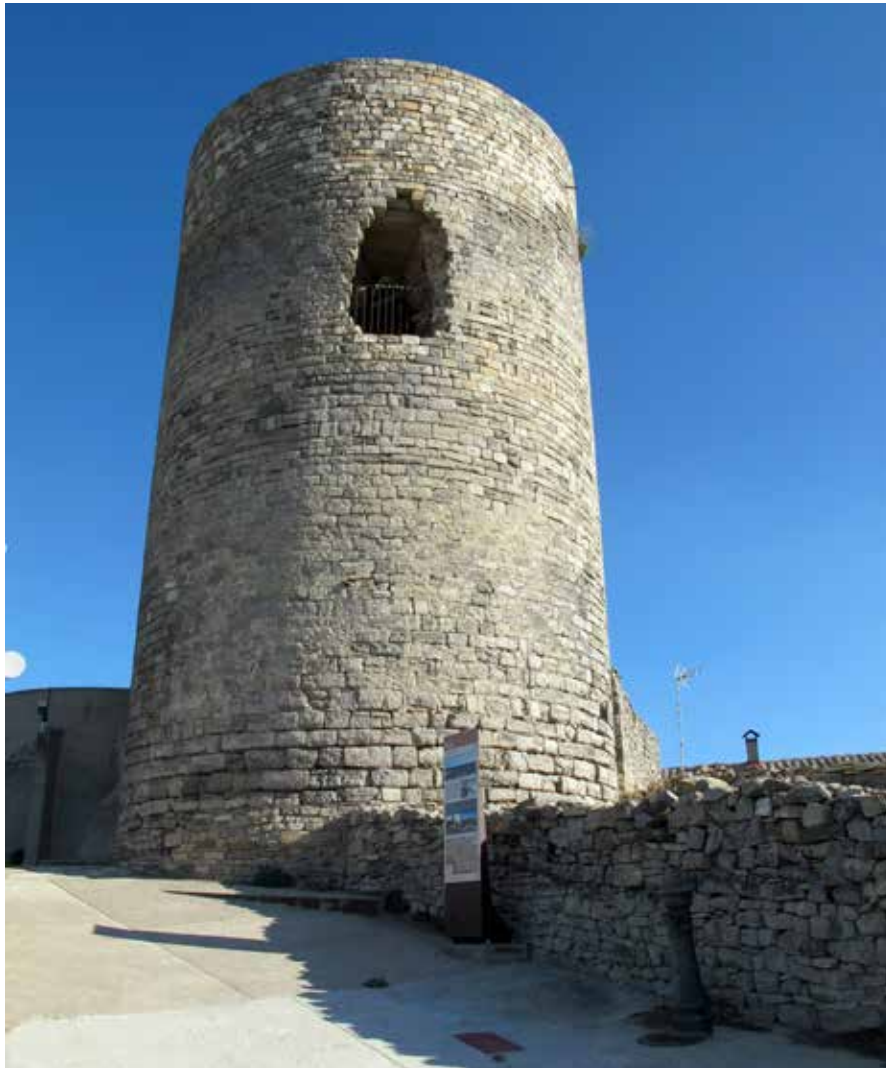

B
E
G
GS
G
I
M
MS
MS
LO
EPs
RO
S
SGf
SGp
SR
T
TS
T
TF

[IN]SITU
PATRIMONI I TURISME
www.in-situ.cat